

УДК 347

Л. Косянчук

(Тернопільський державний технічний університет імені Івана Пулюя)

РОЗВИТОК ОСВІТИ В УКРАЇНІ (XVII - XVIII ст.)

Друга половина XVII -XVIII ст. в освітній сфері характеризуються насамперед створенням розгалуженої мережі освітніх закладів. Українське шкільництво швидко вбирало в себе педагогічний досвід західноєвропейського суспільства, поєднуючи його з національним. Протестантські, єзуїтські й уніатські навчальні заклади разом з братськими і парафіяльними православними школами зробили великий внесок у розвиток освіти в Україні. Особливістю шкільництва було те, що кожен різновид школи становив тільки один із шаблів освіти. Прослідковується відсутність спадкоємності від одного типу шкіл до іншого. Вони не були єдиною системою, кожен тип існував окремо. Навчання у парафіяльних православних початкових школах давало той комплекс елементарних знань, які буди необхідні християнину для розуміння церковної служби та самостійного читання молитов. Із середини XVIII ст. значно зріс рівень василіанських шкіл, програма яких будувалася за зразком єзуїтських колегій. На українських землях Речі Посполитої діяли також школи, засновані католицьким орденом піратів. Вони були розраховані на молодь різних віросповідань, а за рівнем наближалися до середніх. В останній третині XVIII ст. під впливом ідей Просвітництва в Речі Посполитій розпочався процес секуляризації освіти. Навчальна програма оновлювалася за рахунок викладання природничих наук, запроваджувалося навчання польською мовою, вводилося вивчення нових європейських мов. У школах на українських землях вивчалася також церковнослов'янська мова. З приходом у Східну Галичину австрійської влади, яка почала здійснювати ліберальні реформи, умови для розвитку тут національної освіти значно поліпшилися. Урядова шкільна комісія прийняла рішення про запровадження у шкільництво української мови. Шкільна реформа сприяла збільшенню кількості учнів шляхом впровадження обов'язковості освіти, розширенню шкільної мережі. Вплив церкви обмежувався викладанням релігійних дисциплін і контролем за виховним процесом.

У Російській імперії європейську світську освіту почав запроваджувати Петро I, долаючи при цьому запеклий опір церкви та консерватизм суспільства. Реформу шкільної освіти здійснила Катерина II. 1786 р. у кожному губернському місті почали відкривати головні народні училища. На кінець XVIII ст. на Лівобережжі діяло вісім головних училищ. Мовою викладання була російська. Освіту, близьку до вищої, в Україні надавали православні колегії, що були засновані у Чернігові, Харкові, Переяславі. Однак наприкінці XVIII ст. вони були реформовані на духовні семінарії.

У другій половині XVIII ст. й до своєї ліквідації у 1773р. орден єзуїтів продовжував залишатися власником та управителем широкої мережі освітніх закладів у Речі Посполитій. На українських землях, що перебували у її складі, нараховувалося 14 єзуїтських колегіумів. У XVII ст. єзуїти відкрили новий тип навчального закладу, призначений для дітей магнатів і заможної шляхти – *colegium nobelium*. Їх ще називали лицарськими академіями. Із семи таких академій Речі Посполитої на українських землях діяли дві - в Острозі та Львові. Львівський єзуїтський колегіум 1661р. отримав «гідність академії та титул університету». Він мав два відділи - філософський й теологічний. 1787р. у Львівському університеті було засновано науковий інститут, так званий *stadium Ruthenum*, де вивчалися українська та церковнослов'янська мови.

Великим культурно-освітнім та науковим центром була Києво-Могилянська академія. У роки Визвольної війни майже нанівець було зведено навчання. Із середини 60-х років XVII ст. почалося відродження колегії. За сприяння І.Мазепи у 1694р. було отримано царську грамоту, в якій дозволялося викладання усіх традиційних курсів, включно з богослов'ям. Це фактично означало офіційне визнання за навчальним закладом статусу академії. За реформою 1798 р. її було перетворено на духовну академію.